

Ova listy a jeden podklad pre interpeláciu poslanca vo
Federálnom zhromaždení

Ministr vnitra ČSFR
Ing. Ján LANGOŠ

Praze dne 110 ledna 1991
Č.j.: KR-196/SE-S-90

Priloha: KR-196/SE-S-90

Vážený pane ministře,

k Vašemu dopisu, který se týká vrácení archivních fondů slovenské proveniencí sděluji, že v uvedené věci byl již bývalý ministr vnitra SR informován dopisem ze dne 23.5.1990 č.j.:OV-56/SE-S-90 a s časovým harmonogramem odevzdání archivních fondů souhlasil.

Na základě interpelace poslance SNR pána HRNKO jsem rozhodl, že po provedení inventarizace uvedených fondů (209, 604, 605, 609), budou postupně vráceny Státnímu ústřednímu archivu SR do 31.12.1991. Jejich předávání bude předem projednáváno pracovníky archivu FMV s ředitelem Státního ústředního archivu SR v Bratislavě.

S pozdravem

Vážený pán
Ing. Ladislav PITTNER, CSc.
ministr vnitra SR

Bratislava

Ministerstvo vnitra SR
Bratislava
K. J. Pittner
AS 66/17 CA-99
Refa 2.1.1.

Ministerstvo vnitra SR
Bratislava, 16. jan 1991
KJ-172/91

MINISTR OBRANY

České a Slovenské Federativní Republiky

Č.j.: 75B1 - 84

V Praze dne 2. ledna 1991.

MINISTERSTVO OBRANY
Č. j. 1. 1991
K. J. Pittner
KJ-10-92/90

- [illegible handwritten note]

(14)

Vážený pane ministře,

Váš požadavek Č.p. KM-10-92/90, ze dne 23. 11. 1990, kterým požadujete delimitaci archivního fondu MNO Bratislava z let 1939 - 1945 do ŠÚA Bratislava, jsem dal posoudit odbornými i právními orgány FMO i orgány archivní správy MV ČR, které ze zákona náleží odborný dohled nad všemi archivy na území ČR.

V souladu se závěry posouzení Vám sděluji, že v případě požadovaného fondu se jedná o integrální součást československého vojenství a tento fond je nedílnou součástí jednotného fondu archivu zvláštního významu - Vojenského historického archivu.

Vojenský historický archiv je přístupný domácím i zahraničním badatelům a v zájmu studia dějin československého vojenství i badatelské práce je ucelení a nikoliv tříštění fondů. Proto nemohu Vaší žádosti vyhovět.

S pozdravem

Vážený pan

Ladislav PITTNER
ministr vnitra SR

B r a t i s l a v a

Vážený pán minister,

Štátny ústredný archív Slovenskej republiky mi poskytol kópiu jeho sa týkajúceho listu, ktorý ste 2. februára 1991 poslali ministrom vnútra Slovenskej republiky. Ním ste predstaviteľovi rezortu, do pôsobnosti ktorého patrí aj organizovanie a riadenie archívnictva, oznámili, že nemôžete vyhovieť žiadosti o delimitáciu archívneho fondu MNO Bratislava do ŠÚA SR Bratislava, lebo "... V PŘÍPADĚ POŽADOVANÉHO FONDU SE JEDNÁ O INTEGRÁLNÍ SOUČÁST ČESKOSLOVENSKÉHO VOJENSTVÍ A TENTO FOND JE NEDÍLNOU SOUČASTÍ JEDNOTNÉHO FONDU ARCHIVU ZVLÁŠTNÍHO VÝZNAMU - VOJENSKÉHO HISTORICKÉHO ARCHIVU."

Považujem za potrebné, pán minister, upozorniť Vás na štyri nepresnosti vo Vašom liste. Po prvé: archívne dokumenty, o ktorých je reč, nepochádzajú z činnosti žiadnej expozitúry unitárneho ani federálneho MNO v Bratislave z určitého obdobia, ale z činnosti Ministerstva národnej obrany Slovenskej republiky z rokov 1939 až 1945; po druhé: nepožaduje sa ich delimitácia, ale vrátenie a po tretie: archív, do ktorého patria nie

Je Štátnym ústredným archívom Bratislavy ani Štátnym ústredným archívom v Bratislave, ale Štátnym ústredným archívom Slovenskej republiky, ktorého názov kodifikuje zákon. Štvrtou nepresnosťou je umelá konštrukcia jednotného fondu archívu zvláštneho významu; zákon Slovenskej národnej rady o archívniectve ani zákon Českej národnej rady o archívniectve, ktoré ako jediné právne upravujú archívniectvo v našom štáte, takýto inštitút nepoznajú.

Pán minister! Zákonodarca včlenil do slovenského zákona o archívniectve výslovné právo i povinnosť Štátneho ústredného archívu Slovenskej republiky zhromažďovať, komplexne ochraňovať, spracúvať a sprístupňovať všetky archívne dokumenty pochádzajúce z činnosti ústredných orgánov Slovenskej republiky a ich predchodcov. Vyjadril tým záujem nášho národa o priamu správu a sprístupňovanie archívnych dokumentov tezaurujúcich údaje o jeho dejinách. Pripomínam, že už v roku 1968 sa riadiaci orgán slovenského archívniectva domáhal vrátenia archívnych dokumentov slovenskej proveniencie do príslušných štátnych archívov. Záležitosť sa vtedy, žiaľ, nedoriešila iba pre známy zvrat vo vnútropolitickom vývoji.

Nerád konštatujem, ale je to skutočnosť, Vaše negatívne stanovisko i argumenty Federálneho ministerstva obrany, pán minister, sa nelíšia od zamietavého stanoviska bývalého náčelníka bývalej Hlavnej politickej správy Československej ľudovej armády zo 16. novembra 1989, teda z predvečera začiatku našej revolúcie ani od negatívneho stanoviska a argumentov Vášho predchodcu zo 6. júna 1990. Nemôžem inak, iba upozorniť, že ani táto skutočnosť nás neodradzuje - našich legálnych nárokov sa nevzdáme. Trváme na vrátení archívneho fondu MINISTERSTVO NÁRODNEJ OBRANY SLOVENSKEJ REPUBLIKY z rokov 1939 až 1945 v rozsahu 366 protokolov, registrov a iných úradných kníh, ako aj 1 827 kartónov písomných záznamov Štátnemu ústrednému archívu Slovenskej republiky.

Využívam túto príležitosť, pán minister, aby som Vás požiadal o odpoveď na jedinú otázku, a to o odpoveď jednoznačnú: prevažuje v konkrétnom prípade záujem slovenského národa o priamu správu a sprístupňovanie určitého súboru archívnych dokumentov dokázateľne slovenskej proveniencie a pochádzajúcich z činnosti ústredného orgánu štátnej správy pôsobiaceho výlučne na území Slovenska - alebo sa domnievate, že Štátny ústredný archív Slovenskej republiky nemá právo, prípadne sa nedokáže náležite starať o všetky archívne dokumenty

pochádzajúce z činnosti ústredných orgánov Slovenskej republiky (a ich predchodcov) a preto dávate aj Vy prednosť prestížnemu záujmu jedného z archívov Vami vedeného rezortu?

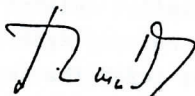
(Podklad pre interpeláciu poslanca vo Federálnom zhromaždení vypracoval Odbor archívnictva MV SR dňa 12. 2. 1991).

Nahradenie posledného odstavca

Využívam túto príležitosť, pán minister, aby som Vás požiadal o odpoveď na jedinú otázku, a to odpoveď jednoznačnú:

Ste ochotný rešpektovať zákon Slovenskej národnej rady č. 149/1975 Zb. o archívnictve, menovite § 18 ods. 2, ktorým je nesporne založená príslušnosť Štátneho ústredného archívu Slovenskej republiky uchovávať písomnosti pochádzajúce z činnosti ústredných orgánov štátnej správy, vrátane ich predchodcov, ako i federálnych ústredných orgánov majúcich sídlo na Slovensku? Alebo túto ochotu rešpektovať uvedený zákon odmietate.

Pripomínam, že ak by sa zaviedla prax ústavných činiteľov federácie odmietat' rešpektovanie zákonodárstva republík vo vymedzených veciach, ako je to v tomto prípade, nevyhnutne by to znamenalo najväznejšie dôsledky v právnom i politickom zmysle.

JUDr. Július R í s n á k
riaditeľ ŠUA SR

Z činnosti výboru Spoločnosti slovenských archivárov

Výbor Spoločnosti slovenských archivárov sa v roku 1990 zišiel trikrát. V tomto roku sa zišiel na svojom zasadnutí dňa 11. februára. Zhodnotil svoju činnosť za obdobie od minulého zasadania. Predsedníctvo a výbor plnili úlohy uložené zakladajúcim valným zhromaždením, úlohy vyplývajúce z uznesení výboru, ako aj tie úlohy, ktoré vyplývajú z prehlásenia fóra archivárov z 21.12.1989. Výbor prejavoval zvýšenú snahu, aby sa napĺňali ciele a úlohy SSA. Predsedníctvo a výbor sledovali dianie v slovenskom archívnictve a boli v styku s Odborom archívnictva MV SR. Možno s uspokojením konštatovať, že OA MV SR začína zasielať výboru materiály o závažných problémoch archívnictva - odborných, personálnych, sociálnych a i., i keď ešte niekedy rezonujú staré metódy a niektoré materiály sa vypracúvajú alebo problémy riešia bez súčinnosti so SSA. Traja členovia výboru sú členmi zreorganizovanej Vedeckej archívnej rady a môžu aktívne pôsobiť a presadzovať záujmy archivárov.

Niektoré zámery vyplývajúce z Prehlásenia sa doteraz nepodarilo uskutočniť. Nerealizovala sa požiadavka zaradenia slovenského archívnictva k vláde SR. Bude potrebné, aby sa archivári vyjadrili, či aj v súčasných podmienkach chcú trvať na tejto požiadavke.

Taktiež doteraz neprišlo k premenovaniu ŠÚA SR na Slovenský národný archív, pretože OA MV SR je toho názoru, že toto je možné iba novým zákonom; preto túto požiadavku pracovníci Odboru archívnictva ani nezahrnuli do návrhu novely zákona o archívnictve. V tomto ohľade možno konštatovať, že moravskí kolegovia sú pohotovejší, pretože Štátny archív v Brne už nesie názov Zemský archív. Aj bez zákona!

Plní sa požiadavka, aby zástupcovia SSA boli členmi komisií pri konkurzných pokračovaniach. Na každom konkurze, ktorý doteraz prebiehal, boli prítomní aj zástupcovia Spoločnosti. Výbor SSA požaduje, aby sa zásada obsadzovania funkcií vedúcich pracovníkov konkurzom uplatňovala pienen v štátnych archívoch, ale aj na Odbore archívnictva MV SR

(vedúcimi pracovníkmi sú okrem riaditeľa a jeho zástupcu aj vedúci referenti pre jednotlivé druhy archívov). Pozornosť sa venuje aj otázke plátov a funkcií archivárov. VAR vytvorila komisiu pre platové otázky, do ktorej predsedníctvo delegovalo dvoch zástupcov SSA. Prvý elaborát bol zapracovaný do listu riaditeľa OA MV SR z 19. 10. 1990. Tento elaborát bol kriticky posúdený a na problematike sa pracuje ďalej. Že táto problematika je aktuálna, svedčia aj ohlasy na výzvu ŠOBA v Prešove, ktoré boli uverejnené vo februárovom čísle nášho časopisu.

Nie je možné na tomto mieste informovať o ďalších aktivitách predsedníctva a výboru SSA. Treba však podotknúť, že ťažisko práce spočíva na výbore a predsedníctve. Aktivita členov je zatiaľ slabá. Svedčí o tom aj skutočnosť, že bulletin Fórum archivárov sa ešte nestalo skutočným fórom aktivity širokej archivárskej obce.

František Palko

Porada riaditeľov štátnych ústredných, štátnych oblastných archívov a Archívu hlavného mesta SR Bratislavy

Dňa 26. 2. 1991 sa v Bratislave uskutočnila porada riaditeľov uvedených ústavov o aktuálnych otázkach slovenského archívnictva.

Poradu viedol riaditeľ Odboru archívnictva MV SR PhDr. Peter Kartous, CSc. Prítomných informoval o materiáloch, ktoré sa prerokovali na Kolégiu ministra vnútra SR 22. 2. 1991.

1. Rozpočet na rok 1991, z ktorého možno zosumovať: požiadavky na rozpočet 1991 boli akceptované v požadovanej výške (ŠÚA SR 6,4 mil. Kčs, z toho na mzdy 3,8 mil. Kčs, nárast priemernej mzdy 1,8 %; ŠÚBA + 7 ŠOBA 37,9 mil. Kčs, z toho 18,4 na rekonštrukciu budov, 5,0 mil. Kčs na mzdy, 1,2 % na nárast miezd).

2. Program zabezpečenia činnosti štátnych archívov v SR po roku 1990 zahŕňa okrem iného výstavbu novej archívnej budovy (ŠOBA s ŠOKA v Banskej Bystrici); rekonštrukciu budov (pre ŠÚBA v Banskej Štiavnici, ŠOBA v Prešove a Nitre); ochranu

všetkých budov signalizačným a protipožiarnym zariadením; vybavenie počítačmi; personálny nárast (do roku 2005 o 48 miest), atď./

3. Novela zákona o archívnictve, tak ako ju na základe podkladu Odboru archívnictva spracoval Legislatívny a právny odbor CSÚ MV SR, bola prerokovaná v Kolégiu ministra. Legislatívcí zohľadnili v návrhu novely prakticky všetky navrhované požiadavky. Legislatívny a právny odbor ani Kolégium zatiaľ neakceptovali návrh Odboru archívnictva na zmenu názvu ŠÚA SR na Slovenský národný archív. V súčasnosti prebieha medzirezortné pripomienkové konanie. Orgány vlády SR by mali novelu prerokovať začiatkom apríla a SNR by ju mala prijať s účinnosťou od 1. júla 1991.

Ďalší rozsiahly okruh rokovania sa týkal hlavných úloh Odboru archívnictva MV SR, najmä so zreteľom na priamoriadené štátne archívy, na prvý polrok 1991, z ktorých vyberáme:

- a) porada riaditeľov k vyhodnoteniu výsledkov za uplynuté obdobie a k plánom prác a v druhej časti i v prítomnosti ekonomiek ústavov k hospodárskym otázkam sa uskutoční na Duchonke 15.-17. mája 1991;
- b) zaškolenie vybraných pracovníkov na prácu s počítačmi sa uskutoční 26.-28. marca 1991 v Bratislave;
- c) tematické prieskumy základnej evidencie JAF sa v prvom polroku 1991 vykonajú v ŠOBA v Levoči (+ ŠOKA Poprad, Spišská Nová Ves a Poprad) a v I. oddelení ŠÚA SR v Bratislave. Odbor archívnictva MV SR pripravil návrh novej nomenklatúry v štátnych archívoch (mala by mať 9 funkcií), ktorá sa v súčasnosti posudzuje na Ministerstve práce a sociálnych vecí SR; rokuje o obnove stredoškolského štúdia archívnictva na Strednej knihovníckej škole v Bratislave od školského roku 1992/93; o delimitácii archívnych materiálov z MNO v Prahe; zaujíma sa o vrátenie historických a umeleckých pamiatok z Maďarskej republiky a ďalšie otázky. Ďalšie informácie riaditeľa Odboru archívnictva sa týkali archívnej metodiky, využívania archívnych dokumentov, edičnej činnosti a medzinárodnej spolupráce i zahraničných stykov.

V bohatej diskusii rezonovali materiálne, finančné a personálne otázky archívov, teoretické a praktické problémy spisovej služby a preberania "živých" registratúr do archívov, otázky preberania a úschovy materiálov zaniknutých KNV. Riaditelia okrem iného upozornili na neúmerne narastanie počtu

Aj v archívoch sa dejú veci neuveriteľné ...

Nielen archívne dokumenty majú svoju históriu. Nielen archívy majú svoju históriu. Máme ju aj my, archivári vo svojej Iudskej dimenzii. Tieto skutočnosti mi pripomenul terajší personálny pohyb v našich archívoch, najmä na okresnej úrovni. Pripomenul mi v súvislosti s oným novembrom 1989.

Kalendár ukazoval 17. november 1989. V Prahe začínala nežná revolúcia. A vo Svidníku v onen deň sa kolegyňa, stále si vedomá svojho postavenia, veď blízky príbuzný bol funkcionárom KV KSS a riadil práve národné výbory v kraji, sa otvorenie a samozvane vyhlásila za riaditeľku ŠOKA! Poviete si, výmysel! Je to ale pravda pravdúca!

V tom čase sme všetci boli nestraniční. Princíp vedúcej úlohy štátotvornej strany však vrhal svoj nemalý tieň aj tu.

Nuž a milá kolegyňa s nadčasovou a nadfunkčnou výnimkou zo vzdelania neuspokojac sa "iba" s funkciou samostatný odborný archivár mierila vyššie. Mohla si to dovoliť, ako neraz v minulosti.

Mali sme však z pekla šťastie. Nežná revolúcia dostala rýchly spád a poriadne zabrala. Po KV KSS ostala iba bohatá registratúra a zapadli do prepadliska dejín. Ako to chuderku zobralo!

Píšem o tejto skutočnosti otvorene preto, že istotne nemá v slovenských archívoch obdobu. Ukazuje, hoci fragmentárne, na prehnutosť prednovembrového spoločenského poriadku, na jeho tragiku a komediálnosť zároveň, na medziľudské vzťahy, ktoré splodil aj medzi archivármi, keď niektorí prichádzali do archívov z profesie a interesu, iní z núdze a ďalší - z partajnej protekcie. Tí poslední dávali to na vedomie často nevyberane, až agresívne. Nezaujímal ich vecné problémy, či odborný rast, lež kádrovanie a osobný prospech.

Kráľovanie jednej strany sa skončilo a dúfam, že aj podobné praktiky personálneho posilňovania archívov protekčnými typmi z tzv. aparátu národných výborov. Nech tu uvedená skúsenosť bude preto hoci aj malou výstrahou, ale predsa nementom.

Andrej Kaputa

Do diskusie ...

Na zhromaždení archivárov 21.12.1989 sa sformovala požiadavka jednotnej organizačnej štruktúry slovenského archívnictva, čo by pre nás "okresárov" znamenalo začlenenie do spoločnej organizačnej štruktúry so štátnymi ústrednými a štátnymi oblastnými archívmi. Znamenalo by to splnenie dávnej túžby nás mnohých, i keď určite nie všetkých. Od tohto dátumu uplynulo nemálo mesiacov a núka sa nám otázka, čo sa zmenilo v štátnych okresných archívoch. Mnohí so mnou iste súhlasia, keď poviem, že takmer nič. Naďalej sme a dovoľím si tvrdiť, že pri súčasnom začlenení ešte dlho budeme kdesi na konci okresnej hierarchie a to napriek priamej podriadenosti okresnému prednostovi. Poznám, dokonca som sama zastávala názor, že o naše uznanie, rešpektovanie sa musíme sami pričiniť. Lenže, čo ak nás to ustavičné presvedčovanie a dokazovanie dôležitosti archívov niekomu, kto o to nejaví veľký záujem, už unavuje, alebo to možno považujeme za zbytočnú námahu a stratu času. Veď ďalšia reorganizácia štátnej správy je pred nami. A to dokazovanie a presvedčovanie máme začať znovu? A dokedy? Dokedy budú mať možnosť rozhodovať o našom bytí, či nebytí ľudia, ktorí nemôžu posudzovať naše odborné vedomosti? Obávam sa, že v súčasných ekonomických podmienkach nám veľmi skoro dajú najavo (ak sa to už nestalo), že keď financovanie tak aj riadenie je v ich rukách.

Nebolo by vhodnejšie trvať na decembrovom rozhodnutí archivárov, prípadne považovať o zriadení menších regionálnych archívov nezávisle od štátnej správy? Veď kde je záruka, že tá pripravovaná územná reorganizácia o niekoľko rokov sa znovu nezmení? A potom to začne znova? A dokedy?

Bola by som rada a to určite nielen ja, keby sa k tejto otázke vyjadrila čo najširšia obec archivárov. Veď nemôžeme čakať, že naše problémy vyrieši niekto iný, než my, archivári. Stane sa tak?

Veronika Nováková

Služobná cesta archivárov alebo bankové školenie?

V dňoch 7.1. - 11.1. 1991 som spolu s ďalšími troma kolegami a jednou kolegyňou absolvoval pracovnú služobnú cestu do Budapešti. Každý mal stanovený úkol. Niektorí z nás iba konzultácie, iní zas štúdium archívneho materiálu. Ja som sa mal sústrediť na súpis prameňov k dejinám spišských bankských miest. Chválabohu, nebudem teda sedieť nad nezáživými spismi ministerstva vnútra z konca minulého storočia a hľadať revolučné pohyby nás ... Na cestu som sa tešil, pretože Országos levéltár má pre nás zdroje priam nevyčerpatelné.

Medzinárodný rýchlik Gracovia prišla na "keleti" presne - niečo pred 10.00 hod dopoludnia. Finančné problémy začali hneď na stanici, keď som sa pokúšal kúpiť si miestenku naspäť. Dámy z pokladne chceli odo mňa 2 US a 6 HUF. Vo vrecku som mal iba 1 800 HUF v hotovosti, ktoré sme dostali ešte pred cestou. Keďže tak "vysokú" valutovú čiastku mi pracovníčky Ibuszu odmietli predať, ostávala iba chodba stanice ... Podarilo sa, pravda v trochu inom ako oficiálnom kurze.

Po ubytovaní v hoteli MAV v Budíne a poobedovaní z domácich zásob, vybral som sa hneď popoludní do archívu. Poznal som totiž ich "pružný" systém objednávanie materiálu na štúdium (24 hodinová lehota a maximálne 4 fascikle denne). Študovňa však bola otvorená až do 20.00 hod, takže času na prácu bolo relatívne dosť.

Večer som sa v hoteli stretol s ostatnými. Hoci prišli do Budapešti ešte skôr ako ja, do archívu sa vôbec nedostali. Celé predpoludnie a popoludnie trávili totiž hľadaním banky, ktorá by im vymenila šek Štátnej úverovej banky z Bratislavy na 70 000 HUF, ktoré sme si mali medzi sebou rozdeliť na vyplatenie ubytovania a diét. Ich snaha však bola márna, pretože pracovníci maďarských bánk takýto šek vôbec nepoznali.

Alebo nechceli poznať?

Na druhý deň sme situáciu konzultovali v MOL s referentkou pre zahraničný styk. Plne chápala našu situáciu a snažila sa pomôcť, na rozdiel od pracovníkov nášho zastupiteľského úradu, ktorí o nás prejavili pramály záujem. Keďže v ďalších dňoch nepomohli ani telefaxy maďarskej banky do Bratislavy, informovali sme o nepríjemnej záležitosti pracovníčky MV SR, ktoré majú na starosti zabezpečenie zahraničných služobných

ciest. Tie boli nútené situáciu riešiť osobným doručením peňazí a obyčajných cestovných šekov autom Ministerstva vnútra SR do Budapešti večer pred našim odchodom. Verím, že benzín dostala k náhrade banka, ktorá takýto podarený šek vystavila. Vydýchli sme si, pretože na druhý deň sme mohli vymeniť šeky a zaplatiť ubytovanie. Večer som odcestoval Gracoviou domov, s miestenkou vo vrecku. Vo vozni 1. triedy som sedel sám a mal som teda dosť času premýšľať nad výsledkom cesty.

Uskutočnila sa v čase istého finančného chaosu a uvedené problémy neprispievali k pohode a plnému sústredeniu na prácu. Oberali nás o čas, vyvolávali neistotu a napätie. Ocitli sme sa v postavení nedôstojnom príslušníka partnerského štátu a zamestnanca Ministerstva vnútra SR. Nedivím sa preto kolegovi, ktorý ku koncu našej cesty smutne konštatoval, že sa necíti ako archívár služobne v zahraničí, ale ako pracovník banky na školení. Nazdávam sa preto, že v budúcnosti by bolo potrebné dôslednejšie postupovať pri finančnom zabezpečení pracovných ciest archívárov do zahraničia. Taktiež by bolo efektívnejšie posielat do cudziny menej ľudí, ale na dlhšiu dobu, aby sa čas strávený cestovaním mohol využiť na štúdium.

Napriek uvedeným starostiam s financiami cestu do Budapešti považujem za užitočnú, keďže som našiel viacero dôležitých dokumentov k dejinám východného Slovenska. V správe z cesty som doporučil vyhotoviť z nich mikrofilmy, čo v najkratšom čase, aby mohli slúžiť bádateľom aj na Slovensku. Dúfam, že nebudeme musieť na ne čakať tak dlho ako napr. na mikrofilmy listov P.J. Šafárika z Krakova.

František Žifčák